

Fiskalna politika

DESTIMULACIJA UMJESTO STIMULACIJE

Ako ni ova vlada nema petlje da smanjuje najtvrdje rashode, plaće u javnom sektoru i izdatke za mirovinsko, zdravstveno i socijalu, onda joj ne preostaje ništa doli povisiti poreze. Pritom ne smije petljati ni sa kakvim novim vrstama poreza nego jednostavno povisiti stopu PDV-a te umjesto nultih uvesti snižene stope PDV-a

PIŠE **KATARINA OTT**,
ravateljica Instituta za
javne financije

Redoviti čitatelji ove kolumne, ako takvi postoje, vjerojatno već odavno misle da pišem uvijek jedno te isto. Međutim, usprkos stalnom ponavljanju istih stavova te silnom vremenu, energiji i novcu koje Institut za javne financije, čija sam ravnateljica, godinama ulaže u popularne publikacije koje se besplatno šalju Saboru, ministarstvima i medijima, kao da ništa ne dopire do te ciljane publike. Kao da sve shvaćaju tek neki novinari. Ili pak svi sve shvaćaju jer ponekad, ali samo ponekad, i samo da bi se napadali oni koji su trenutačno na vlasti, iz opozicije zna doprijeti koja suvisla rečenica. No, kad ti isti postanu dio vlasti spremno donose i podržavaju nerazumne odluke. Zbog panike među građanima još ću jednom sažeti ono što je trenutačno najvažnije. Nisu to neke originalne ideje već proizlaze iz osnovnih ekonomskih udžbenika pa bi sve to trebali znati barem svi ekonomisti, ako ne i svi iole obrazovaniji građani.

Nepotrebno je raspravljati je li Hrvatska u recesiji ili nije. Čak i u SAD-u, gdje postoji vrlo kompetentna institucija nadležna da proglasi recesiju (*National Bureau of Economic Research - NBER*), to službeno proglašenje zna znatno kasniti za stvarnim zbivanjima. Budući da utvrđivanje recesije kvartalnim praćenjem BDP-a nije najsretnije, sve više se kao prvi pokazatelj ulaska u recesiju uzima porast nezaposlenosti. Kako je nezaposlenost u Hrvatskoj, iako sezonski uobičajeno visoka, u siječnju ove godine bila niža negoli u siječnju 2008., mogli bismo zaključiti kako recesije ni nema. No, hrvatsko tržište rada nije fleksibilno, veliki postotak zaposlenih je u javnom sektoru, pa i taj pokazatelj treba uzeti s rezervom. Za Hrvatsku je više negoli dovoljno to što je gotovo cijeli svijet u recesiji, pa je utvrđivanje naše recesije nebitno.

U recesiji ili ne Hrvatska ima problema s kojima bi se morala su-

očavati čak i bez svjetske recesije. Hrvatska predugo živi iznad svojih mogućnosti i računi sve više dolaze na naplatu, a u uvjetima svjetske recesije su i sve skuplji. U doba prosperiteta nijedna se hrvatska vlada nije zamarala sređivanjem fiskusa, obuzdavanjem rasta javnog sektora te provođenjem institucionalnih reformi. To je npr. činila Estonija koja sada zahvaljujući solidnim zalihama može provoditi ekspanzivnu fiskalnu politiku da se odupre recesiji i ne mora provoditi restriktivne mjere kojima bi situaciju još i pogoršala. Hrvatska pak mora u najgorim mogućim okolnostima popravljati konkurentnost, smanjivati deficit proračuna i platne bilance te prikupljati sredstva za otplatu dugova. Po tko zna koji put valja naglasiti kako nema druge nego smanjivati potrošnju. Pritom treba ciljano smanjivati rashode koji najviše opterećuju proračun - plaće u javnom sektoru i izdatke za mirovinsko, zdravstveno i socijalu koji čine oko 70 % ukupnih državnih rashoda.

Ako ni ova vlada nema petlje da smanjuje te najtvrdje rashode, onda joj ne preostaje ništa drugo doli povisiti poreze. Prihodi i rashodi se moraju uravnotežiti, a u nova se zaduženja ne smije ići. Ako Vlada odluči povisiti poreze ne smije petljati ni sa kakvim novim vrstama poreza nego jednostavno povisiti stopu PDV-a te umjesto nultih uvesti snižene stope PDV-a, što će kad-tad ionako morati učiniti zbog Europske unije. PDV je najizdašniji, najjednostavniji i najjeftiniji porez koji se najlakše prilagođuje potrebama.

Također, treba prestati raspravljati o fiskalnim stimulansima jer Hrvatska si to sa svojom zaduženošću, neravnotežama i demografskom situacijom ne može priuštiti. Svi koji su se stalno pozivali na iskustva Irske, mogu to i sada. Nakon dvadesetak godina uspješnog socijalnog partnerstva s poslodavcima i sindikatima, irska je vlada

zbog smanjenja BDP-a, porasta nezaposlenosti i prijetecog smanjenja kreditnog rejtinga, usprkos protivljenju socijalnih partnera, jednostrano proglasila program fiskalne konsolidacije. S ciljem da do 2013. ostvari uravnoteženi proračun irska vlada smanjuje javnu potrošnju i povećava poreze. Vlada koja je poduzela te mjere vjerojatno će izgubiti vlast, ali mjere će se provoditi.

A što radi hrvatska Vlada? Čeka lokalne izbore i spremna je žrtvovati napredak i blagostanje stanovnika. Usput razmišlja kako će upropaštavanjem skupo provedene mirovinske reforme pokriti bar dio deficita. Mirovinska reforma je dugoročan proces, a demografska situacija je takva da trajno treba jačati, popularizirati i poticati drugi i treći, a smanjivati prvi stup. Dugoročni se cilj ne bi smio upropastiti zbog nekih kratkoročnih interesa.

Hoće li Vlada građanima objasniti da su sredstva na računima drugog stupa njihovo privatno vlasništvo koje se direktno ili indirektno nasljeđuje ako ga oni sad ne poklone proračunu? Što će biti s tržištem kapitala te kako će poslovati burza na kojoj mirovinski fondovi ostvaruju oko dvije trećine prometa? Srećom, gotovo sve banke su privatne, središnja se banka nametnula kao ipak koliko-toliko nezavisna institucija, pa su nam bar novci u bankama sigurni. Lako je zamisliti kako bi Vlada kroz državne banke provodila industrijske politike i financirala neutaživu glad brodogradnje.

Valjalo bi se možda osvrnuti i na uvijek prisutne sulude ideje o devalvaciji, na ograničavanje rada nedjeljom, ali nemoguće je sve obuhvatiti. Svakoga valja spomenuti i Međunarodni monetarni fond. Ako smo kadri sami provesti fiskalnu konsolidaciju, onda nam Fond ne treba. Ako je ne provedemo, morat ćemo zvati Fond, a onda će on poduzeti - fiskalnu konsolidaciju. ■